Archeologienota met uitgesteld onderzoek
Bocholt, Grobbenstraat 1

PROGRAMMA VAN MAATREGELEN
2018J252

Historisch en Archeologisch Advies, Studies en Toegepast onderzoek

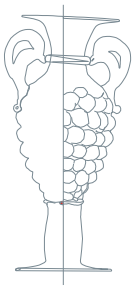
HAAST bvba

Verwijzing: VAN DE KONIJNENBURG, R., (2018), Bocholt, Grobbenstraat 1, verslag van de resultaten van het archeologisch bureauonderzoek, Haast-rapport 2018-58, D/2018/12654/58

Rik van de Konijnenburg - Grauwe Torenwal 6/00/1 - B-3960 Bree (BE)
Mob. 0496 209 018 - e-mail: rik.vandekonijnenburg@telenet.be

© 2018 HAAST bvba, *Grauwe Torenwal 6/00/1, B-3960 Bree*

Foto's: HAAST – Rik vd Konijnenburg (tenzij anders vermeld)
Tekeningen: HAAST (tenzij anders vermeld)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2018/12654/58

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

COVERFOTO: Opname van het projectgebied vanuit zuid dd 25/10/2018

INHOUD

Programma van maatregelen uitgesteld vooronderzoek	
1. Administratieve gegevens	3
2. Aanleiding van het vooronderzoek	5
3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem	6
4. Gemotiveerd advies	8
5. Bibliografie	11

Programma van maatregelen uitgesteld vooronderzoek

1. Administratieve gegevens

Projectcode	2018J252
Actoren	Rik van de Konijnenburg OE/ERK/Archeoloog/2015/00041
Provincie	Limburg
Gemeente	Bocholt
Deelgemeente	Bocholt
Site	Grobbenstraat 1
Kadastrale gegevens	Bocholt, afd 1, sectie C, percelen 1221h, 1220e, 1222d (partim), 1223a (partim)
Oppervlakte onderzoeksgebied	9567,50 m²
Kadastraal percelenplan	Fig. 2
Topografische kaart	Fig. 3
Begindatum onderzoek	26/10/2018
Einddatum onderzoek	29/10/2018
Relevante termen thesauri OE	bureauonderzoek

Bounding Box:

Nr	X	Y
1	232591.435	207046.751
2	232515.227	207000.816
3	232561.675	206914.501
4	232657.507	206922.650

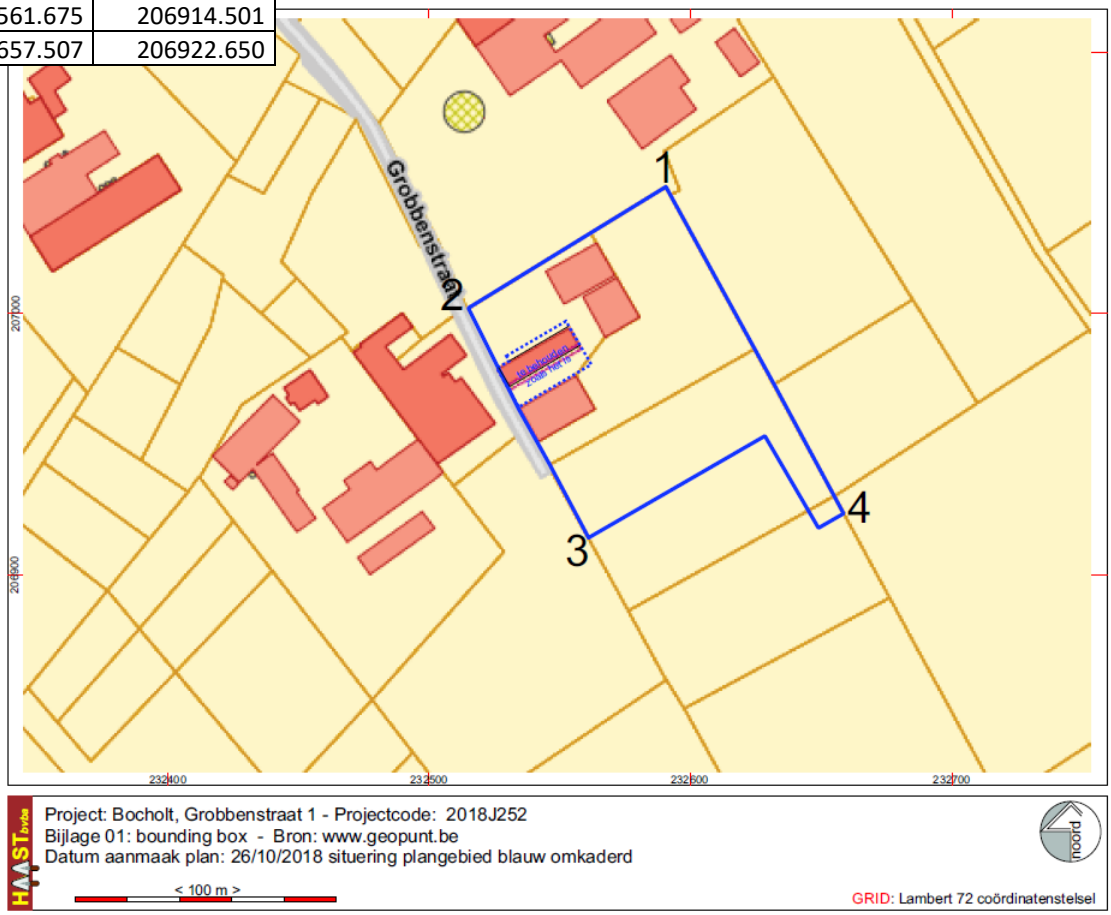

Fig. 1: Bounding Box

Kadastrale ligging: Bocholt, afdeling 1 sectie C, Percelen C1221h, 2673,35 m², C1220e, 3748,95 m², C1222d (partim, 3110,20 m²), C1223a (partim, 35 m²), totaal: 9567,50m²

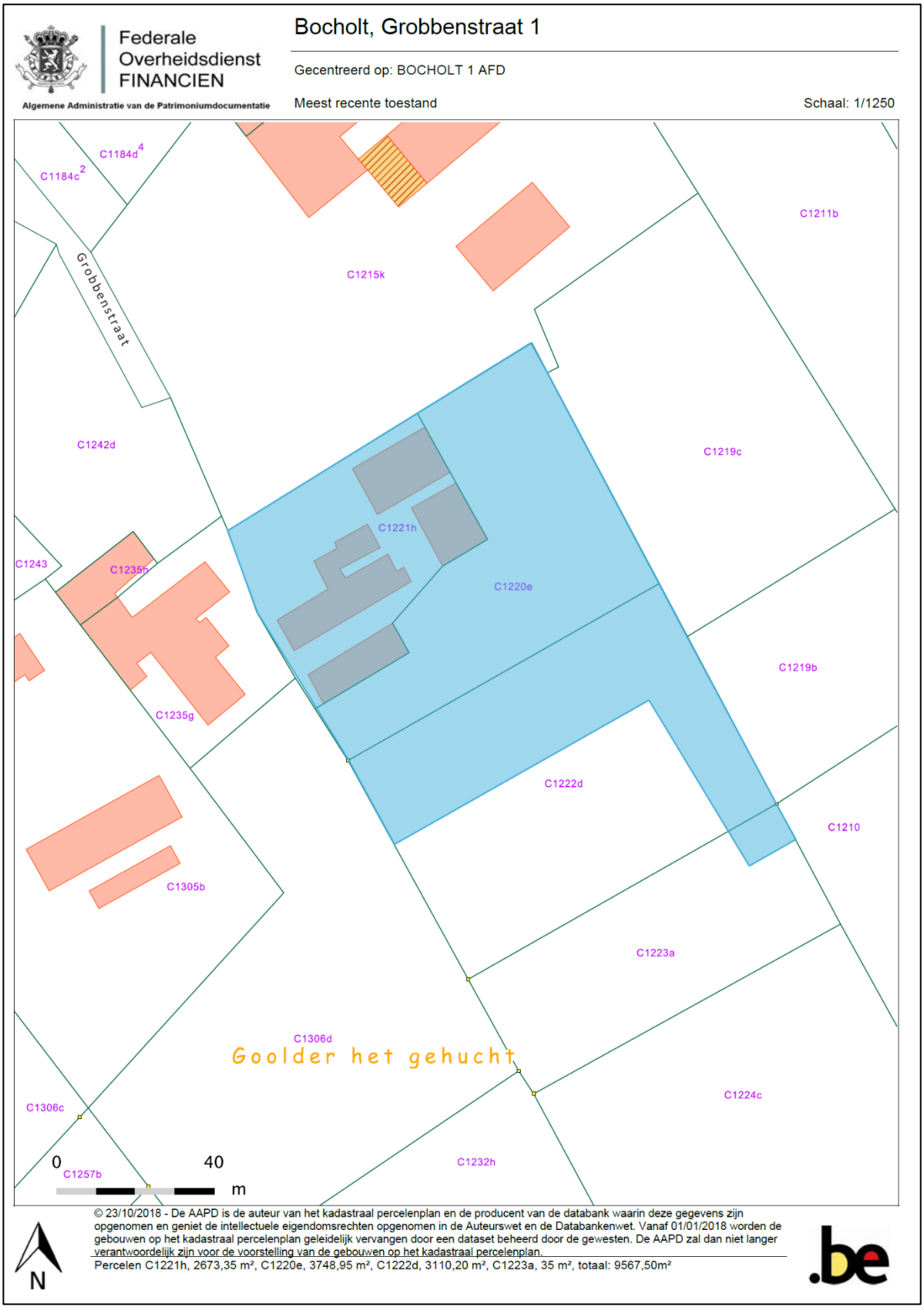

Fig. 2: Situering van het onderzoeksgebied op het kadasterplan, situatie 01/01/2018 (cadgis viewer grand public)

2. Aanleiding van het vooronderzoek[1]

Deze aanvraag betreft het slopen van drie bestaande stallen en vervolgens de bouw van twee nieuwe stallen (stal A en stal B), een open rijhal, aanleg en heraanleg van grindverhardingen als rij- en verbindingswegen en aanleg van een infiltratiebekken.

De af te breken stallen liggen ten noorden en ten zuiden van de bestaande en te behouden woning. In de drie stallen zijn mestkelders aanwezig en voor één van de drie stallen ligt een grote mestput met betonnen deksel. De oppervlakte van de kelders: de meest noordelijke heeft een oppervlakte van 314 m², de aanpalende aan de noordzijde van de te behouden woning is 250 m² groot en de stal aan de zuidkant van de woning heeft een oppervlakte van 370 m². De drie te slopen stallen vallen alle drie bijna volledig binnen de contouren van de nieuw te bouwen stallen A en B. De oppervlakte aan grondinname kan met andere woorden inbegrepen worden in de oppervlaktes van de nieuwbouw.

De nieuwbouw omvat twee stallen, stal A en stal B, met aansluitend bij stal B een open rijhal, heraanleg en aanleg van de grindpaden en aanleg van een infiltratiebekken.

De stallen worden gebouwd op funderingen in betonnen voeten, aan te zetten op stabiele ondergrond, minstens op vorstvrije diepte. De diepte is enerzijds afhankelijk van de diepte van de uit te breken funderingen van de bestaande stallingen, anderzijds van de resultaten van het geotechnisch stabiliteitsonderzoek dat pas uitgevoerd zal worden na het verkrijgen van de bouwvergunning. Alleszins zal de teelaarde volledig verwijderd worden en zal de aanzet van de funderingen in de C-horizont gebeuren. De vloeren in de stallen zullen bestaan uit “volle grond”. Ook daarvoor wordt over de volledige oppervlakte van de stallen én de open rijhal de aanwezige teelaarde en andere grondsoorten, grindpaden en betonnen vloeren van de bestaande stallingen, volledig verwijderd en vervangen worden door aan te voeren grond geschikt voor paardenstallen en rijhallen / maneges.

Dit betekent dat wat stallen en rijhal betreft een oppervlakte van 4.290 m², af te ronden naar 4.400 m² - rekening houdend met breder te graven sleuven en vakken voor de aanzet van de funderingen – geïmpacteerd is door bodemingrepen binnen het projectgebied.

In de zuidoostelijke hoek van het projectgebied wordt een infiltratiebekken aangelegd met een oppervlakte van 180 m²; een capaciteit van 7.000 liter.

De aan te leggen wegenis zal gebeuren door het aanleggen van een doorgaand pad vanuit de Grobbenstraat, tussen de stallingen door richting infiltratiebekken. Dit pad is deels, voor een klein deel, heraanleg van de bestaande grindverharding tussen de woning en de ten noorden ervan gelegen stallen, deels door nieuwe aanleg. Ook daarvoor wordt de teelaarde afgegraven en vervangen door een laag steenpuin met daarop een laag grind als afwerking (waterdoorlatende grindverharding). De dikte van de steenslagfundering is afhankelijk van de dikte van de laag teelaarde. De aan te leggen oppervlakte in waterdoorlaatbare grindverharding bedraagt 1.370 m²

Tegen de nieuw te bouwen stallen worden nog plantvakken aangelegd. Deze plantvakken beslaan een oppervlakte van 340 m² (2 x 170 m²).

Het totaal aan bodemingrepen komt daardoor op 6.290 m²:

stal A	2762 m²
stal B + rijhal	1528 m²
afronding	110 m²
grindverharding	1370 m²
plantvakken	340 m²
infiltratiebekken	180 m²
Totaal:	6290 m²

[1] Voor de plannen verwijzen we naar de bureaustudie, fig. 6 tot en met 12

3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

De bestaande bronnen, historische kaarten, geomorfologische en landschappelijke situering en archeologische bronnen, bevatten weinig of geen aanwijzingen betreffende het archeologisch potentieel van het projectgebied.

De geomorfologische en bodemkundige situering van het projectgebied wijzen op een droog gebied, gelegen op een zeer lichte heuveltop met ten noorden op ca 100 m afstand, een kleine beek, de Goolderbeek. Maar er zijn in het recente verleden een reeks bodemingrepen gebeurd die een nefaste invloed hadden op de oorspronkelijke bodemopbouw, vooral wat betreft de noordelijke helft van het projectgebied.

Het terrein wordt zeker in de 18de eeuw, vermoedelijk al eerder, deels of geheel aan de heide onttrokken en gebruikt als landbouwgrond. Pas in de eerste helft van de 20ste eeuw wordt in het projectgebied geheel in de typische Kempense stijl een kleine langgevelhoeve gebouwd met een woning en stallingen onder één dak en er tegenover, parallel aan het woongedeelte een tweede stal. Dat gebouw wordt verder uitgebreid met stallingen rondom en aanleg van grindpaden. De bouw – en afbraak zoals blijkt uit de luchtfoto's – van stallen heeft ongetwijfeld een matig tot sterk verstorende invloed gehad op de oorspronkelijke bodemopbouw.

De aanwezigheid van een dikke humeuze bovengrond, Sb**m**(b)-bodem, wijst op een langdurig gebruik van het gebied als landbouwgebied. Het omspitten en omploegen van de bodem heeft waarschijnlijk eveneens een nefaste invloed gehad op mogelijke sporen van steentijdsites. Ook het feit dat in de paardenweide overal fragmentjes bouwpuin liggen wijst op een bodemverstorende activiteit. Artefacten – indien aanwezig - zijn meer dan waarschijnlijk verplaatst, verspit en verploegd.

De bouw van bijkomende stallen met tot 1 meter diepe mestputten in de stallen en erbuiten hebben ongetwijfeld gezorgd voor een vernietiging van de oorspronkelijke bodemopbouw en eventueel aanwezig archeologisch erfgoed waardoor de kans op het aantreffen van archeologische erfgoedwaarden matig moet ingeschat worden. Enkel de zuidelijke helft van het terrein lijkt ongeschonden waardoor het projectgebied met archeologische potentie beperkt wordt tot een zone van ca. 35 are.

De aanwijzingen af te leiden uit het bureauonderzoek wijzen op een eerder matig potentieel tot kennisvermeerdering wat betreft de archeologisch en historische kennis met betrekking tot het projectgebied en de omgeving ervan.

Wat betreft steentijd hebben we er eerder al op gewezen dat door de ver- en bebouwing en bodemingrepen de kans op het aantreffen van een ongestoorde steentijdsite als quasi onbestaande kan beschouwd worden.

De relatieve nabijheid van Celtic Fields en een urnengrafveld kan een aanwijzing zijn voor aanwezigheid van sporen uit de metaaltijden. Die vroege landbouwers moeten ook ergens gewoond hebben en de nabijheid van water – de Goolderbeek – maakt van de droge hoger gelegen plek waarin het projectgebied ligt een potentiële plaats voor het aantreffen van bewoningssporen uit de metaaltijden. De verwachting met betrekking tot het aantreffen van sporen uit deze periode kan als relatief hoog ingeschat worden.

Er zijn geen aanwijzingen voor vondsten uit latere perioden al is er natuurlijk ook een mogelijkheid dat in de Romeinse periode en vroeg-middeleeuwse tijd in het projectgebied of de omgeving ervan bewoningssporen worden aangetroffen.

Wat betreft de late middeleeuwen en meer recente perioden is de kans op het aantreffen van bewoningssporen quasi onbestaande gelet op de resultaten van de studie van de historische cartografische bronnen.

Het landschap maakte oorspronkelijk deel uit van een uitgebreid heidelandschap doorkruist door enkele kleine beken die stroomden door vrij brede, natte beemd- en vengebieden. Her en der zullen kleine bosjes gestaan hebben en het reliëf moet een licht heuvelend landschap geweest zijn getuige het voorkomen van drogere plaatsen die overeenkomen met lichte verhevenheden op het digitaal hoogtemodel. Zeer plaatselijk, onder meer ter hoogte van het projectgebied, ontstonden kleine landbouwuitbatingen, maar tot in de 19de eeuw bleef het landschap gedomineerd door heide. Pas in de 20ste eeuw worden grote delen rondom het projectgebied verder ingenomen voor landbouwdoeleinden en na Wereldoorlog II wordt vooral ten noorden en ten westen van het projectgebied flink gebouwd en ontstaan er grootschalige landbouwbedrijven.

Het terrein was in de 18de eeuw blijkbaar deels in gebruik als akker of weide. In de 20ste eeuw, tijdens het interbellum, wordt in het noordelijke deel van het projectgebied een langevelboerderijtje gebouwd dat in de tweede helft van de 20ste eeuw grondig verbouwd wordt en uitgebreid met een aantal bijkomende stallen. De zuidelijke helft van het terrein is momenteel volledig in gebruik als paardenuitloopweide.

Mocht er waardevol archeologisch bodemarchief aanwezig zijn dan zullen op termijn de aanleg van grindpaden, plantvakken, een infiltratiebekken en de bouw van nieuwe stallen en een open rijhal vernietigend zijn voor het eventueel aanwezig archeologisch bodemarchief.

Verstoorde zones:

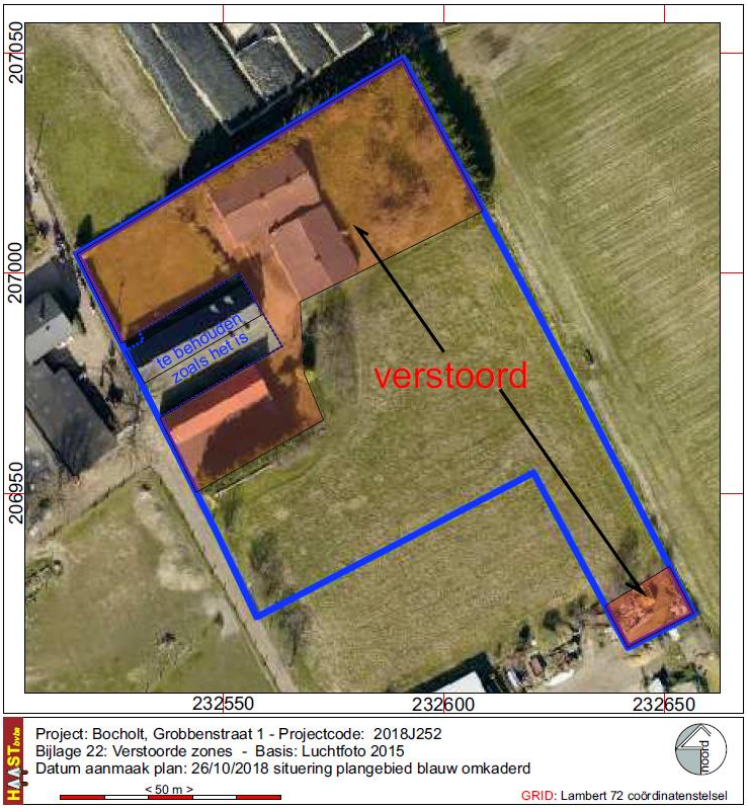

Fig. 3: Verstoorde zones binnen het projectgebied, rood omkaderd.

Binnen het projectgebied kunnen enkel de zones waar gebouwd werd aangeduid worden als verstoorde zones. Vooral daar waar mestroosters aanwezig zijn zal de bodemopbouw zelfs ernstig verstoord zijn. Minst of niet verstoord zijn de terreindelen ten zuiden van de gebouwen.

4. Gemotiveerd advies: te nemen maatregelen

Ondanks voorgaande waaruit kan blijken dat de archeologische verwachting om verschillende redenen matig moet ingeschat worden, maar omdat via het bureauonderzoek geen definitief uitsluitsel kon bekomen worden over de archeologische waarde van het projectgebied, wordt geadviseerd het projectgebied te onderwerpen aan een proefsleuvenonderzoek teneinde definitief uitsluitsel te kunnen krijgen over de archeologische waarde ervan. Temeer omdat de verwachting naar sporen uit de metaaltijden hoog ingeschat wordt.

Beschrijving van de aanpak

Randvoorwaarden:

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande omgevingsvergunningsaanvraag tot afbraak van de bestaande gebouwen de bouw van twee nieuwe stallen en een openrijhal, buitenaanleg en een aanleg van een infiltratiebekken. Alvorens eventueel verder archeologisch onderzoek kan plaatsvinden dient het terrein vrij gemaakt van bestaande constructies.
De sloop van die gebouwen kan gebeuren met uitzondering van het uitbreken van ondergrondse constructies aangezien daardoor eventueel archeologisch erfgoed (ernstig) kan verstoord worden waardoor sporenassociaties kunnen verloren gaan. Uitstel van veldwerk is om praktische redenen gerechtvaardigd aangezien de te slopen constructies nog in gebruik zijn en nog in gebruik zullen blijven tot er zekerheid is over de omgevingsvergunning.

Het proefsleuvenonderzoek

Het proefsleuvenonderzoek met ingreep in de bodem dient uit te worden gevoerd als een standaard proefsleuvenonderzoek met ononderbroken 2 m brede parallelle proefsleuven noordwest-zuidoost georiënteerd op het terrein rekening houdend met de richting van het reliëf en haaks op de valleien die zich ten noorden en zuiden van het terrein bevinden. Op die manier kunnen de verstoringen veroorzaakt door het aanleggen van mestkelders en constructie van gebouwen het best ingeschat worden. 2 m brede proefsleuven geven het beste resultaat om de verstoringen vast te stellen, af te bakenen en te determineren. 2 m brede proefsleuven geven het beste resultaat om de verstoringen vast te stellen, af te bakenen en te determineren.

Door ze in te planten op een onderlinge afstand van 15 m wordt meteen gebiedsdekkend gewerkt en kan gemakkelijk 10% van het terrein onderzocht worden zoals bepaald in de Code van goede Praktijk. Aanvullend, om minimaal 12,50% van het terrein te onderzoeken, worden kijkvensters of volgvensters aangelegd indien sporen aangetroffen worden. De kijk- en/of volgvensters worden aangelegd om een beter inzicht te krijgen in de onderlinge samenhang van sporen, indien er aangetroffen worden, om een duidelijke afbakening te kunnen maken voor een eventueel vervolgonderzoek indien toch waardevolle sporen zouden aangetroffen worden of om de schijnbare afwezigheid van sporen te verifiëren.

Vraagstelling en Onderzoeksdoelen

Onderzoeksstrategie, onderzoeksmethode & technieken

Onderzoeksmethode: proefsleuvenonderzoek

Het doel van een proefsleuvenonderzoek is het evalueren van de archeologische waarde op het gehele terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Dit gebeurt door middel van een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed.

Om een dekkingspercentage te bereiken van ongeveer 10% wordt aangeraden te werken met proefsleuven van 2 meter breed met een maximale tussenafstand van maximaal 15 meter. Kijkvensters dienen steeds aangelegd te worden, ook als er geen sporen worden aangetroffen en dienen dan om de schijnbare afwezigheid van de sporen te verifiëren. De zijden van de kijkvensters meten maximaal de afstand tussen twee sleuven. Met de kijkvensters of dwarssleuven kan een dekkingspercentage van 12,5% bereikt worden, wat wenselijk is voor degelijke uitspraken over het geheel van het terrein. Indien hiervan wordt afgeweken, wordt dit eveneens beargumenteerd.

In elke proefsleuf wordt een profielput aangelegd en wordt het bodemprofiel over een breedte van minimaal 1 meter geregistreerd conform de bepalingen in de Code van Goede praktijk. De profielputten worden minstens tot 30 cm diep in de C-horizont uitgegraven.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek dient de nodige aandacht te gaan naar de bodemopbouw in het plangebied. Tevens dienen het aangelegde vlak alsook de storthopen met een metaaldetector op signalen gecontroleerd te worden.

De volgende onderzoeksvragen moeten met dit onderzoek minimaal beantwoord worden:

- Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?
- Zijn er tekenen van erosie?
- In hoeverre is de bodemopbouw intact?
- Is er sprake van een of meerdere begraven bodems?
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen ?
- Maken de sporen deel uit van een of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot een of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettingen, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten ? Zo ja;
    - Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?
    - Wat is de omvang?
    - Komen er oversnijdingen voor?
    - Wat is het, geschatte, aantal individuen?
- Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologisch vindplaatsen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie,...)?
- Is er een bodemkundige verklaring voor de partiele afwezigheid van archeologische sporen ? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiele impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?

- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:
    - Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
    - Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer op basis van het vooronderzoek met ingreep in de bodem een voldoende gefundeerde uitspraak kan worden gedaan over de aard, omvang en behoudenswaardigheid van de archeologische waarden in het plangebied en wanneer een eenduidig advies kan worden gegeven voor vrijgave van het terrein, een opgraving of behoud in situ. Om te bepalen of het onderzoeksdoel is bereikt, gebruikt de erkende archeoloog de volgende criteria:

Oppervlaktecriterium

Aangezien het principe van het voorgestelde proefsleuvenonderzoek gebaseerd is op een statistische manier van werken is het van belang dat een voldoende ruime dekking wordt verkregen. Bovendien is het van belang dat de spreiding van de sleuven over het hele terrein gewaarborgd wordt zodat uitspraken kunnen worden gedaan over het hele terrein.

Inhoudelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden voldoende onderzoeken zodat uitspraken kunnen worden gedaan over onder meer datering, interpretatie en onderlinge samenhang van sporen.

Ruimtelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden zodanig onderzoeken dat hij een uitspraak kan doen over de ruimtelijke spreiding van een of meerdere archeologische vindplaatsen in het plangebied.

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk
Er zijn geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk die voor aanvang van het onderzoek met ingreep in de bodem reeds voorzien zijn.

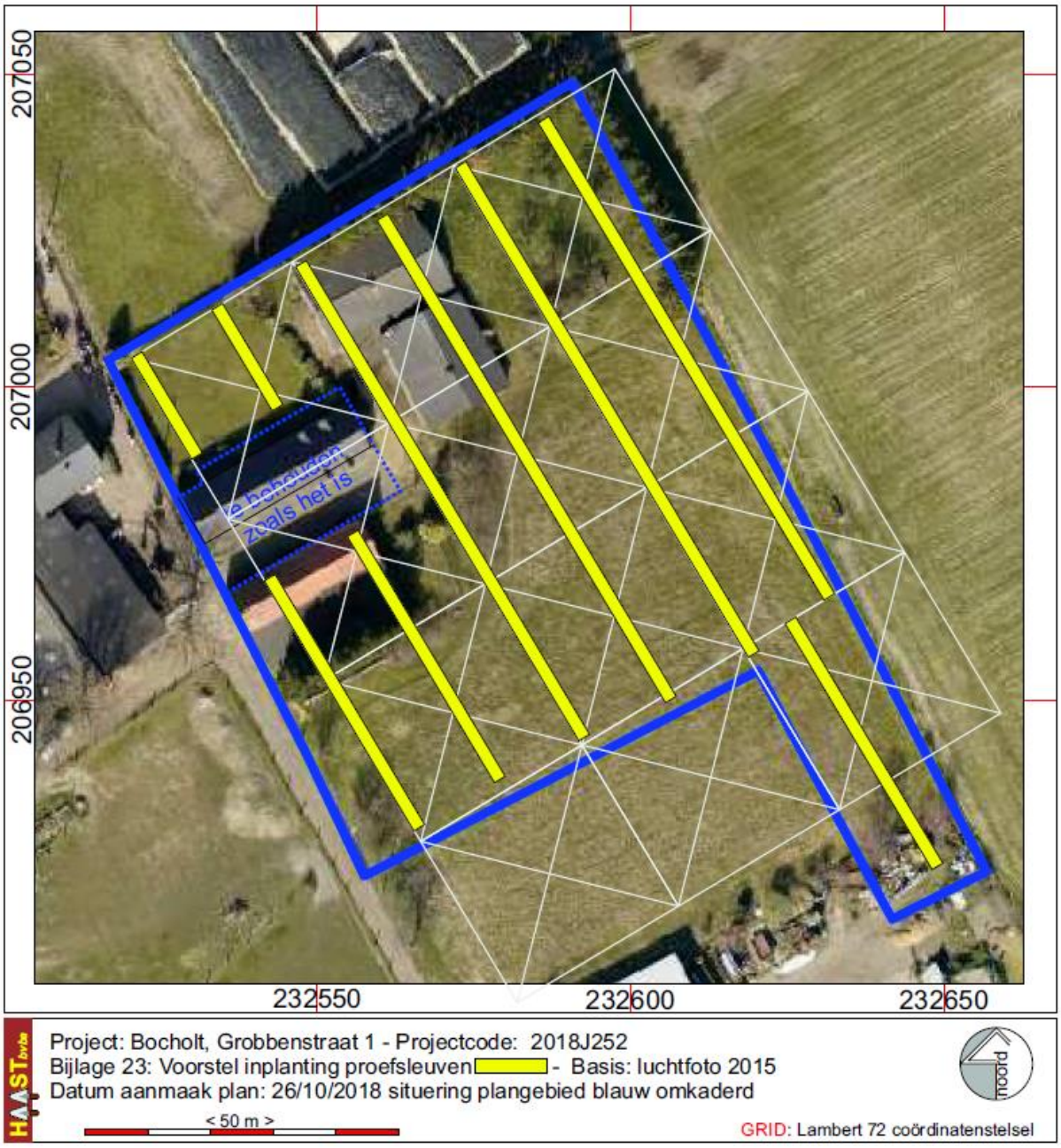

Fig. 4: voorstel inplanting proefsleuven

5. Lijst van de afbeeldingen

Fig. 1: Bounding Box
Fig. 2: Situering van het onderzoeksgebied op het kadasterplan, situatie 01/01/2018 (cadgis viewer grand public)
Fig. 3: Verstoorde zones binnen het projectgebied, rood omkaderd.
Fig. 4: voorstel inplanting proefsleuven